

Европейска Комисия – Генерална дирекция
“Правосъдие”
Частично финансиране от Специална програма
“Гражданско правосъдие”

Разрепаване на трансгранични потребителски спорове: Европейска Заповед за плащане и Европейска процедура за искове с малък материален интерес

Проучването е една от дейностите по проект „Повишаване на осведомеността по отношение на достъпа до правосъдие”, изпълняван от Литовския потребителски институт и Българска национална асоциация „Активни потребители”. Проектът се финансира от Специална програма “Гражданско правосъдие” 2007- 2013, Литовски потребителски институт, Българска национална асоциация „Активни потребители”.

2011

Съдържание

ВЪВЕДЕНИЕ	Error! Bookmark not defined.
1. КРАТЪК ПРЕГЛЕД НА ЗАЩИТАТА НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ В ЕВРОПЕЙСКОТО ПРАВО	2
1.1. Статистика за получените жалби от потребители относно трансгранични спорове .	6
1.2. Европейски инструменти за защита на потребителите.....	7
1.2.1. Мрежата на Европейските потребителски центрове (ЕПЦ-Нет)	8
1.2.2. Извънсъдебно решаване на спорове (ИРС)	9
1.2.3. Колективно обезщетение	10
1.2.4. Индивидуално обезщетение по съдебен ред	11
2. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА МЕЖДУНАРОДНАТА КОМПЕТЕНТНОСТ ПРИ ТРАНСГРАНИЧНИ ПОТРЕБИТЕЛСКИ СПОРОВЕ	12
3. ЕВРОПЕЙСКА ЗАПОВЕД ЗА ПЛАЩАНЕ КАТО ТРАНСГРАНИЧЕН МЕХАНИЗЪМ ЗА ПОТРЕБИТЕЛСКО ОБЕЗЩЕТЕНИЕ	15
3.1. Европейска заповед за плащане: цел и мисия	15
3.2. Процедура по издаване на Европейска заповед за плащане: предимства и недостатъци	19
3.3. Ситуацията в Литва: инкорпориране във вътрешното право и практическо приложение	22
3.4. Ситуацията в България: инкорпориране във вътрешното право и практическо приложение.....	24
4. ЕВРОПЕЙСКА ПРОЦЕДУРА ЗА ИСКОВЕ С МАЛЪК МАТЕРИАЛЕН ИНТЕРЕС КАТО ТРАНСГРАНИЧЕН МЕХАНИЗЪМ ЗА ПОТРЕБИТЕЛСКО ОБЕЗЩЕТЕНИЕ.	25
4.1. Европейска процедура за искиове с малък материален интерес: цел и мисия.....	Error! Bookmark not defined.
4.2. Европейска процедура за искиове с малък материален интерес: предимства и недостатъци	Error! Bookmark not defined.
4.3. Ситуацията в Литва: инкорпориране във вътрешното право и практическо приложение	30
4.4. Ситуацията в България: инкорпориране във вътрешното право и практическо приложение	31
АКЦЕНТИ	32
СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНАТА ЛИТЕРАТУРА	35

ВЪВЕДЕНИЕ

Потребителската защита е една от приоритетните оси в политиката на Европейския съюз (ЕС), насочена към защита на правата на потребителите що се отнася до здравни грижи, безопасност, икономически интереси, право на информация, лоялни търговски практики, правилно функциониране на системите и механизмите за обезщетяване на причинени вреди. Във връзка с тези цели законодателството по отношение на защитата на потребителите гарантира правото на всеки гражданин на справедливо отношение в рамките на всяка сделка, която може да бъде счетена за потребителски договор. Без значение в коя държава-членка на ЕС гражданите оперират (получават или купуват стоки или услуги), техните основни права трябва да бъдат едни и същи.

Целите на това проучване са да се извърши изследване с качествени показатели, което да установи как Процедурите за Европейска заповед за плащане и за искиове с малък материален интерес са инкорпорирани във вътрешното законодателство и как се прилагат във връзка със защитата на потребителите в държавите на партньорите по проекта, както и да се направи задълбочен анализ по темата и да се изследват добрите практики в Литва и България. Данните от проучването ще бъдат използвани в останалите материали по проекта (презентации по време на семинарите, информационни брошури, бюлетини и др.).

1. КРАТЪК ПРЕГЛЕД НА ЕВРОПЕЙСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО ОТНОСНО ЗАЩИТАТА НА ПРАВАТА НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ

Един от рамковите европейски нормативни актове, определящи основните насоки за институциите на ЕС в областта на потребителската защита, е Хартата на основните права на Европейския съюз¹(Хартата). Чл. 38 от Хартата предвижда, че *”Политиките на ЕС трябва да осигурят високо равнище на потребителска защита”*.

За да бъде възможно постигането на това високо равнище на защита на правата на европейските потребители, предвидено в Хартата, Договорът за функционирането на Европейския съюз² определя следните приоритети, които да бъдат следвани при законотворчеството в областта на потребителската защита в Европа:

¹ Хартата на основните права на Европейския съюз (2000/С 364/01) Официален вестник С 18.12.2000

² Официален вестник на Европейския съюз п° С 83 30/03/2010

➤ Изискванията за потребителската защита се вземат предвид при определяне и прилагането на други политики и дейности в рамките на ЕС. (чл. 12).

➤ Европейската комисия, по отношение на предложенията, предвидени в пар. 1, отнасящи се за здраве, безопасност, защита на околната среда и на потребителите, гарантира високо ниво на защита, като взема предвид по-специално всички нововъдения, основани на научни факти. В рамките на техните правомощия Европейският парламент и Съветът се стремят също да постигнат тази цел. (чл. 114, ал. 3)

➤ За да защитава интересите на потребителите и за да гарантира високо ниво на потребителска защита, Съюзът трябва да спомага за защита на здравето, безопасността и икономическите интереси на потребителите, както и да се стреми да подобри информирането на потребителите относно правата им и по-конкретно правото на информация и образование, както и да ги подпомага да реализират своите цели и интереси. (чл. 169, ал. 1)

Прилагайки тези основни принципи, Европейският парламент и Съветът приемат редица нормативни актове, насочени към еднаквото гарантиране на основните права на потребителите в цяла Европа. Следните нормативни актове трябва да бъдат споменати като основни във връзка с потребителската защита:

- Регламент (ЕО) № 261/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 11 февруари 2004 година година относно създаване на общи правила за обезщетяване и помощ на пътниците при отказан достъп на борда и отмяна или голямо закъснение на полети, и за отмяна на Регламент (ЕИО) No 295/91.³
- Регламент (ЕО) № 889/2002 на Европейския парламент и на Съвета от 13 май 2002 година относно отговорността на въздушните превозвачи в случай на произшествия (Монреалската Конвенция) 4
- Регламент (ЕО) № 1371/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2007 относно правата и задълженията на пътниците, използващи железопътен транспорт.⁵
- Директива на Европейския парламент и на Съвета от 10 октомври 2011 относно правата на потребителите, за изменение на Директива 93/13/ЕИО и Директива 1999/44/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 85/577/ЕИО на Съвета и Директива 97/7/ЕО на Европейския парламент и на Съвета. ⁶

³ [2004]. Официален вестник, L 046 .

⁴ [2002]. Официален вестник, L 140.

⁵ [2007]. Официален вестник, L 315/14.

⁶ Публикуването на новата директива в Официален вестник на Европейски съюз ще бъде най-вероятно до края на 2011 год.

- Директива 2008/122/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 14 януари 2009 г. относно защитата на потребителите по отношение на някои аспекти на договорите за разпределено във времето ползване на собственост, дългосрочни ваканционни продукти, препродажба и замяна. ⁷
- Директива 2006/114/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година относно заблуждаващата и сравнителната реклама.⁸
- Директива 2005/29/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2005 година относно нелоялни търговски практики от страна на търговци към потребители на вътрешния пазар и изменение на Директива 84/450/ЕИО на Съвета, Директиви 97/7/ЕО, 98/27/ЕО и 2002/65/ЕО на Европейския парламент и на Съвета, и Регламент (ЕО) No 2006/2004 на Европейския парламент и на Съвета⁹
- Директива 98/6/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно защитата на потребителите при обозначаването на цените на стоките, предлагани на потребителите.¹⁰
- Директива 97/7/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно защитата на потребителя по отношение на договорите от разстояние.¹¹
- Други.

Повечето от гореспоменатите нормативни актове на ЕС в сферата на защитата на потребителските права по тяхната правна форма са директиви¹². Те обикновено определят само основните цели, които трябва да постигнат всички държави-членки (подходът за минимална хармонизация). Държавите-членки сами избират мерките, с които да постигнат целите, зададени от директивите. За да имат въздействие разпоредбите на директивите спрямо европейските граждани, те трябва да бъдат транспонирани от законодателните органи на държавите-членки в националното им законодателство, а разпоредбите, които им противоречат – да бъдат изменени. Както е посочено в съдебната практика на Съда на Европейския съюз ¹³ (СЕС), правен акт, който въвежда разпоредбите на директива, следва да съдържа връзки към съответната директива. Още повече – държавите-членки трябва да гарантират, че избраните мерки:

- 1) ще осигурят **ефективно** инкорпориране на директивата;

⁷ [2009]. Официален вестник, L 33/10.

⁸ [2006]. Официален вестник, L 376.

⁹ [2005]. Официален вестник, L 149/22.

¹⁰ [1998]. Официален вестник, L 80/27.

¹¹ [1997]. Официален вестник, L 144/19.

¹² Означава, че нормативните актове са приети въз основа на първичното право на ЕС.

¹³ СЕС Дело 207/96, *Комисия/Италия* [1997]

- 2) ще имат **обвързваща** юридическа сила;
- 3) ще бъдат **ясни и прецизни** от юридическа гледна точка.

Въпреки че директивите предвиждат целите им да бъдат постигнати от всички държави-членки на ЕС, тяхното въвеждане в националните законодателства в качествен и количествен смисъл зависи основно от мерките, избрани от съответната държава. За съжаление, не всички европейски директиви са транспонирани правилно в държавите-членки, следователно, нормативната уредба в областта на защитата на потребителите продължава да е разпокъсана и непоследователна. За да се подобри тази защита, както и за да се гарантират равни права на потребителите във всички държави-членки, е налице стремеж към пълно хармонизиране в сферата, макар че се повдигат спорове по определени въпроси от самите държави-членки и невинаги се постига желанния ефект при въвеждането на един или друг нормативен акт на ЕС.

В рамките на настоящето проучване е важно да посочим и редица разлики между европейските директиви и регламенти¹⁴. Две основни правни последици са свързани с влизането в сила на всеки регламент:

- 1) Регламентът има непосредствено приложение, т.е. не само че не е необходимо неговото транспониране в националното законодателство на държавите-членки, но подобно действие е забранено;¹⁵
- 2) Регламентът има директен ефект, т.е. всеки човек може да се позове на определена разпоредба от регламента, когато защитава своите права, ако тази разпоредба е ясна и безусловна.¹⁶

В резултат на това регламентите определят специфични разпоредби за потребителска защита: предвиждат определени размери за обезщетения, начините за изчислението им, грижа за потребителите, помощ от друго естествено; както и задължения за търговците и/или доставчици на услуги (например чл. 7, 8 и 9 от Регламент (ЕО) № 261/2004; чл. 17-18 от Регламент (ЕО) № 1371/2007). Следователно, ако се направи паралел между директиви и регламенти, вторите имат очевидно предимство в сферата на защитата на потребителските права.

Въпреки това, независимо колко и какви нормативни актове по отношение на потребителска защита и хармонизация са и ще бъдат приети, няма гаранции, че няма да има спорове между потребителя и търговеца (доставчика на услуги). За съжаление трябва да

¹⁴ Регламентите са общи нормативни актове, имащи действие спрямо всички субекти в ЕС и чието изпълнение е задължително. Те се публикуват в Официален Вестник и влизат в сила от датата, посочена в регламента, или ако нищо не е споменато, на двадесетия ден след публикуването.

¹⁵ СЕС Дело 34/73, *Variola / Amministrazione delle Finanze* [1973]

¹⁶ СЕС Дело 93/71, *Leonisio v Министерство на земеделието*. [1972]

отбележим, че резултатите от въвеждането на механизми за обезщетение на причинени вреди на потребители и от тяхното използване все още не са добри.

1.1. Статистика за получените жалби от потребители относно трансгранични спорове

Както става ясно от проучване с качествени показатели¹⁷, извършено от Евробарометър през 2008 г., обстоятелствата, при които потребителите са склонни да подадат оплакване за стоки или услуги са в 3 основни категории:

- Ако продукт или услуга не отговаря на **основни стандарти на качество** или приети промишлени стандарти.
- Ако продукт или услуга не отговаря на **специфични приети стандарти за качество**.
- **„Некоректно поведение”** на търговци или доставчици на услуги.

Посочените ситуации възникват при широк кръг от продукти и услуги. През 2011 г. Главна Дирекция „Здравеопазване и защита на потребителите” със съдействието на Мрежата на Европейските потребителски центрове и съответните служби на Комисията подготвиха и публикуваха Годишния отчет за 2010 г. на Мрежата на Европейските потребителски центрове¹⁸. Цялата статистика в отчета е основана само на информация за случаи, разглеждани от ЕПЦ, затова не отразява напълно реалната ситуация във вътрешния пазар, защото някои от случаите са решени или са останали нерешени чрез други механизми за защита на потребителите. През 2010 почти 33,2% (10 557) от регистрираните жалби и спорове са били в сферата на транспорта (57% (6 038) от които са се отнасяли за правата на пътниците във въздушния транспорт), 23,7% от оплакванията са били свързани с Отдих и Културни услуги, 11,5% - с ресторанти, хотели и настаняване, 9,6 % - с разни стоки и услуги, 5,8% - с обзавеждане, домакински уреди и обичайна поддръжка на домакинствата, 5,4% - с комуникационни услуги, а останалите 10,8% са били други оплаквания (вкл. облекло, жилище, храна и образование).

Направеното проучване на данните показва, че в повече от половината случаи, продуктите или услугите са закупени от потребителите онлайн. Това не е изненадващо, имайки предвид, че дялът на електронната търговия все още бързо се увеличава. С това се увеличават и споровете.

¹⁷ Правна защита на потребителите в ЕС: Опит на потребителите, Нагلسи и Избори, Подробен отчет Август 2009, Проучване с качествени показатели на Евробарометър, стр. 6

¹⁸ Люксембург, Служба за публикации на Европейския съюз, 2011, ISBN 978-92-79-18491-8 doi:10.2772/58183

Повече от 41,6% от случаите, разгледани от ЕПЦ, са приключени със споразумение с търговеца, в 42,6% - решение не е намерено, а само 15,5% от случаите са препратени от ЕПЦ на друга организация/институция. Фактът, че ЕПЦ успява да разреши 41,6% от получените потребителски оплаквания трябва да бъде отбелязан като забележителен принос в потребителската защита. От друга страна, се оказва, че 42,6% от споровете не получават разрешение и това би могло да бъде счегено като негативна оценка и убедителен довод да се търси по-ефективни мерки за разрешаване на спорове в ЕС.

1.2. Европейски инструменти за защита правата на потребителите

Нормативните актове на ЕС предвиждат определени права и гаранции за потребителите, които обаче за да бъдат използвани и да се извлече практическа полза от тях, трябва да бъдат предвидени съответни механизми в целия ЕС, за да се гарантира надлежното упражняване на тези права. За да могат потребителите да се възползват от предимствата на общия пазар и да имат сигурност, когато купуват стоки или услуги от други държави-членки на ЕС, се нуждаят от гаранции, че в случай на вреди ще могат да потърсят обезщетение.

Повечето проблеми, с които те се сблъскват, често биха могли да бъдат решени чрез преговори директно с търговеца или доставчика на услуги. По този начин и двете страни спестяват време и пари. Ако обаче отговорът на търговеца във връзка с оплакването е отрицателен, потребителите са склонни да се чувстват измамани и недоволни и да останат обидени. В рамките на гореспоменатото проучване с качествени показатели на Евробарометър от 2009 г. беше установено, че наличието и високата степен на подобни емоции е решаващ фактор, когато потребителят преценява дали да продължи да търси компенсация за причинените вреди. „Потребителите са склонни да вземат решения за защита на основание на отношението между „цена” (по отношение на време, неприятности, стрес и усилие) и вероятната „възвръщаемост” (в смисъл на ползата за тях от успешно разрешаване)”¹⁹. Друг основен проблем, който потребителите срещат, търсейки защита на правата си е липсата на необходимите знания, за да поставят начало на процедура за обезщетение. Когато е налице и т.нар. трансграничен елемент, ситуацията става дори още по-сложна. Гореспоменатото проучване на Евробарометър показва, че мнозинството от потребителите са убедени, че проблемите, с които се сблъскват, търсейки обезщетение по съдебен път в тяхната собствена държава, ще се увеличат многократно, ако трябва да се обърнат към съд в

¹⁹ Правна защита на потребителите в ЕС: Опит на потребителите, Нагласаи и Избори, Подробен отчет Август 2009, Проучване с качествени показатели на Евробарометър, стр. 7

чужбина по *трансгранично* дело. Във всеки случай, когато потребител реши да потърси справедливост или обезщетение от търговец / доставчик на услуги, той може да избира как по-конкретно да защити нарушените си права. 4 основни групи инструменти, чрез които могат да бъдат защитени потребителските права в рамките на ЕС, трябва да бъдат споменати:

- Мрежата на Европейските потребителски центрове (ЕПЦ-Нет).
- Извънсъдебно решаване на спорове (ИРС).
- Колективно обезщетение.
- Индивидуално обезщетение (Индивидуална съдебна процедура).

1.2.1. Мрежата на Европейските потребителски центрове (ЕПЦ-Нет)

Мрежата на Европейските потребителски центрове служи на потребители, които закупуват стоки и услуги от Европейския пазар, като им предоставя съвети относно техните потребителски права в ЕС и им съдейства по техни спорове с търговци от други държави от ЕС. ЕПЦ-Нет е **общоевропейска мрежа на всички Европейски потребителски центрове²⁰ (ЕПЦ)**, които работят в тясно взаимодействие за уреждане на спорове между потребители и търговци, базирани в различни държави-членки на ЕС. ЕПЦ предоставя **безплатни консултации относно потребителските права и помощ** на всички граждани на ЕС и потребители, живеещи в ЕС (както и в Норвегия и Исландия), които пазаруват стоки или услуги в чужбина в рамките на Европейския пазар, както и **безплатна експертна помощ при подаване на жалба срещу базиран в ЕС чуждестранен търговец.**²¹

ЕПЦ не са органи, разрешаващи спорове между потребители и търговци. Те предоставят основна информация, за да бъдат избегнати специфични проблеми в сферата на потребителската защита (превантивно-информационна функция) и предоставят помощ, препращайки **потребителските жалби в стандартни формуляри²²**, одобрени от Европейската комисия, на търговци, за да съдействат за разрешаване на споровете (функция на медиатори). Ако търговецът не удовлетвори претенцията на потребителя, посочена в жалбата (не заплати необходимите компенсация/обезщетение, плати компенсация/обезщетение не както е изискано, отхвърли жалбата като неоснователна и др.) спорът може да се прехвърли към орган за извънсъдебно решаване или към съда.

²⁰ Европейски потребителски центрове има във всички 27 държави-членки на ЕС, както и в Норвегия и Исландия.

²¹ Европейски потребителски центрове: съвети при пътуване и наръчник на купувачите за потребители от ЕС. Интерактивен [достъпен на 15/19/2011] http://ec.europa.eu/consumers/ecc/index_en.htm .

²² Защита: Отстояването на правата на потребителите. Формуляр за жалба на потребители.Интерактивен [достъпен на 15/09/2011]. http://ec.europa.eu/consumers/redress/compl/index_en.htm .

1.2.2. Извънсъдебно решаване на спорове (ИРС)

Механизмите за извънсъдебно решаване на спорове са разработени в Европа, за да помагат на потребители, които са в спор с търговец, но не успеят да постигнат споразумение директно с него. Методите за ИРС обикновено използват услугите на трето независимо лице, като арбитър, медиатор или обмудсман, което помага на потребителя и търговеца да достигнат до разрешаване на спора.²³

Предимство на извънсъдебното решаване на спорове е че тази процедура е много по-гъвкава от съдебното производство. Също така е много по-евтина, бърза, с много по-малко формалности и следователно – по-приемлива за потребители, търсещи обезщетение.

Опитът на редица държави-членки показва, че тези механизми – при условие, че се спазват някои основни принципи – дават добри резултати, както за потребителите, така и за фирмите, като се намаляват разходите и продължителността за уреждане на потребителски спорове.²⁴ Например в **Литва** има Държавен орган за защита правата на потребителите, който спазвайки изискванията, поставени от ЕС, координира държавните институции по отношение на защитата на потребителите и разглежда жалби на потребители. Институцията, изпълнявайки предвидените и функции, дава необходимите гаранции, че всеки потребител, независимо дали живее в голям град или в село, е наясно, че Държавният орган за защита правата на потребителите и държавните институции, които той координира, ще съдействат за разрешаване на възникналите негови проблеми.²⁵ Държавният орган за регулация на съобщенията на Република Литва и Комисията за застрахователен надзор на Република Литва имат правомощия да използват механизми за извънсъдебно решаване на спорове в съответните сектори.

В **България** са създадени девет помирителни комисии, които работят под ръководството на Комисия за защита на потребителите.

Тези извънсъдебни механизми обаче бяха развити по различен начин в рамките на ЕС и следователно силата на техните решения варира в различна степен.

Някои от решенията са незадължителни (насоки за решаване на спора), някои са обвързващи само за едната страна по спора (търговци по професия) и някои са задължителни и за двете страни. Най-честото притеснение на потребителите е че такъв механизъм води до

²³ Помощ на потребителите, търсещи защита: Извънсъдебно решаване на спорове (ИРС). Интерактивен [достъпен на 15/09/2011]. http://ec.europa.eu/consumers/redress/out_of_court/index_en.htm

²⁴ Главна дирекция „Здраве и защита на потребителите” – Звено В5 “Прилагане на законодателството и защита на потребителите”. Препоръки на Комисията 98/257/ЕК и 2001/310/ЕК относно ИРС. Интерактивен [достъпен на 10/10/2011] http://www.abgs.gov.tr/tarama/tarama_files/28/SC28EXP_EC%20Recomm.pdf.

²⁵ Обща информация за органа за защита на потребителските права в Литва. Интерактивен [достъпен на 28/09/2011] <http://www.vvtat.lt/index.php?225846438>.

решения, които не са задължителни за търговеца в достатъчна степен, или са резултат на споразумение, отсъпки от двете страни, нещо, което не е желано от някои потребители; те биха желали „пълна” компенсация²⁶. По тази причина част от потребителите биха избрали да се обърнат съда.

1.2.3. Колективно обезщетение

Има два основни начина за колективно обезщетение: **колективно извънсъдебно решаване на спорове** и **колективен съдебен иск**. Възможността за споделяне на разходите за процеса, отговорността и усилията дава известно предимство на този механизъм, но неговата същност също води след себе си редица въпроси. Един от най-често задаваните е как биха могли да бъдат открити необходимия брой други потърпевши, за да може жалбата/иска да бъдат идентифицирани като колективни такива.

Колективните ищове са широко понятие, което се определя като механизъм, чрез който се цели прекратяването на определена противозаконна търговска практика, от която са пострадали или биха могли да пострадат няколко ищци. Възможно е да се търси и обезщетение за вредите, причинени от такава практика.²⁷ Институтът на груповите ищове е предвиден в чл. 49, ал. 5 от Граждански процесуален кодекс на Република Литва²⁸. Трябва да се има предвид обаче, че заради прекалено лаконична уредба, тази разпоредба не се използва на практика и в най-добрия случай намира приложение институтът на другарството в процеса.

В **България** механизмът за колективни съдебни ищове е въведен със Закона за защита на потребителите през 2006 г. Възможно е да бъде подаден колективен иск от потребители за вреди, ако определени предпоставки са изпълнени:²⁹

- Установена е самоличността на потребителите, които са претърпяли вреди, и те са поне двама или повече на брой.
- Вредите, претърпени от потребителите, са били причинени от един и същ производител, вносител, търговец или доставчик, както и са по повод на едно и също нарушение.

²⁶ Правна защита на потребителите в ЕС: Опит на потребителите, Нагласа и Избори, Подробен отчет Август 2009, Проучване с качествени показатели на Евробарометър, стр. 11.

²⁷ Работен документ на службите на Комисията, Обществено допитване. Към съгласуван европейски подход за колективна защита. Интерактивен [достъпен на 10/10/2011] http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer/dgs_consultations/ca/docs/cr_consultation_paper_bg.pdf.

²⁸ Граждански процесуален кодекс на Република Литва. Официален вестник “Valstybės žinios”, 2002, № 36-1340..

²⁹ Оценка на ефективността и ефикасността на механизмите за колективно обезщетение в Европейския съюз, стр. 17. Интерактивен [достъпен на 14/10/2011] http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/bg-country-report-final.pdf

➤ Потребителска организация трябва да бъде изрично упълномощена от потребителите да заведе иск за вреди, а също така и за процесуално представителство.

Този механизъм за защитаване на колективните интереси е предназначен за удовлетворяване на интересите на повече от двама потребители чрез обезщетение за причинените им вреди посредством процесуално представителство от страна на потребителска организация. Трябва да бъде споменато, че броят на заведените колективни искове от този тип в съдилищата в България все още е малък.

1.2.4. Индивидуално обезщетение

Индивидуалното съдебно производство е най-добре познато и разбираемо за потребителите като механизъм за обезщетение. Потребителите идентифицират обвързващия характер на съдебното решение като основното предимство на този механизъм. От друга страна, много потребители асоциират съдебното дело с големи разходи по отношение на време и пари. Освен това, ако търговецът се намира в държава различна от тази на потребителя, потребителят може да не е наясно към кого и как да се обърне, за да подаде иск за уреждане на спора. Следователно темата за защитата на потребителските права в целия ЕС придобива все по-голямо практическо значение. В някои държави-членки на ЕС са предвидени специални инструменти относно искове с малък материален интерес, които могат да се използват както за вътрешни, така и за международни спорове. В този случай обаче ищецът – потребител може да се сблъска с допълнителни формалности, когато решението трябва да бъде изпълнено в друга държава-членка.³⁰

Както бе споменато и преди, ако спорът има *трансграничен елемент* - ситуацията се усложнява допълнително. В резултат на това потребителите не биха използвали механизмите във всички, а само при най-сериозните случаи на нарушени техни права. За да се възползват максимално от предимствата на индивидуалното съдебно обезщетение при *трансгранични дела*, потребителите трябва да променят отношението си към този процес и да се запознаят с опростените съдебни процедури за обезщетение, каквито са **Процедурата за Европейска заповед за плащане и Европейската процедура за искове с малък материален интерес**.

³⁰ Камера на Лордовете, Европейска процедура за искове с малък материален интерес, 23ти Отчет от сесия 2005-2006, стр. 7

2. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА МЕЖДУНАРОДНАТА КОМПЕТЕНТНОСТ ПРИ ТРАНСГРАНИЧНИ ПОТРЕБИТЕЛСКИ СПОРОВЕ

Европейска заповед за плащане (ЕЗП) и Европейска процедура за искиове с малък материален интерес (ЕПИММИ) са относително скоро приети инструменти. Регламент (ЕО) № 1896/2006 на Европейския Парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година за създаване на процедура за европейска заповед за плащане³¹ е задължителен в своята цялост във всички държави-членки на ЕС, с изключение на Дания, от 12 декември 2008 г. , а Регламент № 861/2007 на Европейския Парламент и на Съвета от 11 юли 2007 за създаване на Европейска процедура за искиове с малък материален интерес³² - от 1 януари 2009 (отново във всички държави-членки освен Дания). Времето, откакто се прилагат регламентите е относително кратко, за да бъдат осъзнати предимствата и ползите от създадените на Европейско равнище опростени и ускорени процедури при *трансгранични* дела. Потребителите все още не са достатъчно активни в защитата на своите права, използвайки инструментите, които им предлага ЕС.

Всеки път когато потребител реши да използва ЕЗП или ЕПИММИ за обезщетение при *трансгранични дела*, на първо място, ще бъдат необходими отговори на два въпроса:

- 1) спорът има ли *трансграничен* елемент, т.е. възможно ли е по принцип да се използват такива Европейски процедури, защото и ЕЗП, и ЕПИММИ могат да бъдат използвани само за спорове *с трансграничен елемент*.
- 2) Правилно да бъде определена международната компетентност.

Двата регламента посочват, че *трансгранично* дело е това, в което **поне една от страните има местоживеене/седалище или обичайно пребиваване в държава-членка, различна от държавата-членка на съда или арбитража, който е сезиран.** Местоживеенето се определя на базата на чл. 59 – 60 от Регламент (ЕО) 44/2001 (“Брюксел I”)³³.

Нито Регламентът за създаване на процедурата за ЕЗП, нито за създаване на ЕПИММИ (нито Брюксел I) определят същността на понятието обичайно пребиваване. Важно е да се види дали националното законодателство има място при определянето на обичайното пребиваване, имайки предвид, че и чл. 26 от Регламента, създаващ процедурата за ЕЗП, и чл. 19 от Регламента за създаване на ЕПИММИ, предвиждат, че при спазване на разпоредбите на

³¹ Официален вестник на Европейския съюз n° L 399 , 30/12/2006.

³² Официален вестник на Европейския съюз n° L 199 , 31/07/2007

³³ Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела; Официален вестник на Европейския съюз n° L 012 , 16/01/2001

регламентите процесуалните правила се уреждат от процесуалното право на държавата-членка, в която се провежда процедурата. Ако приемем, че тези правила трябва да се прилагат по еднакъв начин, може да се твърди, че няма място за националното законодателство при определянето на същността на понятието, защото използването на *lex fori* поставя под съмнение действието на тази уеднаквеност.³⁴

Нещо повече, въведена разлика между двете процедури (ЕЗП и ЕПИММИ) повдига въпроси във връзка с определяне на компетентността. Чл. 6 от регламента за ЕЗП предвижда:

1. За целите на прилагането на настоящия регламент компетентността се определя в съответствие със съответните правила на правото на Общността, по-специално на Регламент (ЕО) № 44/2001.

2. Независимо от това, ако вземането е свързано с договор, сключен от лице, потребител с цел, която може да бъде считана като попадаща извън неговата професионална дейност, и ако ответникът е потребителят, единствено съдилищата на държавата-членка по местоживеенето на ответника по смисъла на член 59 от Регламент (ЕО) № 44/2001 са компетентни.

Въпреки че Регламентът, въвеждащ ЕПИММИ, не предвижда изрично в текста си, че компетентността трябва да се определя на базата на Брюксел I, тази празнота може да бъде запълнена от тълкуването на текста на Приложение I, Раздел I, параграф 4 от този Регламент.

Брюксел I има специален раздел (Раздел 4 от глава II, членове 15-17), отнасящ се до определяне на **компетентност при потребителските договори**. По отношение на дела във връзка с договор, сключен от лице – потребител, за цел която може да се приеме, че е извън неговата търговия или професия, юрисдикцията се определя от разпоредбите в този раздел , без да се накърнява разпоредбата на член 4 и точка 5 на член 5, ако: **(чл. 15, ал. 1)**

- а) се отнася до договор за продажба на стоки с изплащане или на кредит, **или**
- б) се отнася до договор за заем, изплатим на части, или за някаква друга форма на кредит, направен с цел да се финансира продажбата на стоки, **или**
- в) във всички останали случаи, договорът е сключен с лице, което извършва търговски или професионални дейност в държавата-членка, където потребителят има местожителство, или с всякакви средства насочва дейностите си към тази държава-членка или към няколко държави, включително тази държава-членка, и договорът попада в обхвата на такива дейности.

³⁴ Избор между трите регламента за създаване на Европейско Изпълнително основание (Регламент за ЕИО, Регламент за ЕЗП, РЕгламент за ЕПИММИ): Практически насоки от Elena D' Alessandro.Интерактивен [достъпен на 15/10/2011] http://uniroma2.academia.edu/ElenaDAlessandro/Papers/328134/Choosing_Among_the_Three_Regulations_Creating_a_European_Enforcement_Order_EEO_Regulation_EOP_Regulation_ESCP_Regulation_Practical_Guidelines.

Ако първите две точки са доста ясни и разбираеми, третата точка изглежда доста по-сложна.

На 7 декември 2010 Голям състав на СЕС разглежда искане за преюдициално заключение по тълкуването на чл. 15, пар. 1, б. В и пар. 3 от Регламента Брюксел I.³⁵ Съдът трябваше да отговори какви са минималните критерии за интернет сайт, за да може дейностите, предлагани на този сайт, да могат да бъдат сметени като „насочени” към държавата членка на местоживеене на потребителя. По това дело съдът счита, че «За да се определи дали за търговец, чиято дейност е представена на неговия уебсайт или на уебсайта на посредник, може да се счита, че „насочва“ дейността си към държавата членка, където потребителят има местоживеене, по смисъла на член 15, параграф 1, буква в) от Регламент № 44/2001, следва да се провери дали преди евентуалното сключване на договора с потребителя от тези уебсайтове и от общата дейност на търговеца е видно, че последният е възнамерявал да търгува с потребители с местоживеене в една или няколко държави членки, включително в тази, където потребителят има местоживеене, в смисъл че е бил склонен да сключи договор с тях. [...] Националният съд следва да провери дали са налице такива показатели. От друга страна, достъпността на уебсайта на търговеца или на уебсайта на посредника в държавата членка, където потребителят има местоживеене, сама по себе си не е достатъчна. Това се отнася и за посочването на електронен адрес, както и на други данни за връзка, или за употребата на език или валута, които са обичайно използваните език и/или валута в държавата членка, където търговецът е установен.»

Вземайки предвид чл. 15, ал. 3 от Регламент Брюксел I Съдът на Европейския съюз заявява, че „при тълкуването на член 15, параграф 3 следва да се има предвид съответната разпоредба от Регламент № 593/2008 и да се направи позоваване на понятието за «**пакетно пътуване**», към което последният регламент препраща. [...] Следва да се провери дали пътуване с товарен кораб, като разглежданото в главното производство, отговаря на понятието за «туристически пакет» съгласно даденото му в Директива 90/314 определение.»

Когато е окончателно определено, че **договорът е сключен от потребител** и е **налице трансгранично дело**, то **компетентността** се установява на основание на **чл. 16** от Регламента Брюксел I.

В сравнение с принципа за обща компетентност, установен в Регламент Брюксел I, според който искиове срещу лица, които имат местоживеене в държава-членка се предявяват

³⁵ СЕС съединени дела 585/08 *Peter Pammer срещу Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG* и 144/09 *Hotel Alpenhof GesmbH срещу Oliver Heller*, [2010].

пред съдилищата на тази държава-членка (чл. 2, пар. 1), е налице специална компетентност при потребителски спорове, като на потребителя е дадено право да избира:

- да заведе иск срещу другата страна по делото в съдилищата на държавата-членка, в която търговецът или доставчикът на услуги има местоживеене/седалище **или**
- в съдилищата на държавата-членка, в която той има местоживеене.

От друга страна **срещу потребител могат да бъдат подавани искиове** от другата страна по договор **само** в държавата-членка, където той има местоживеене или обичайно пребиваване(чл. 16, пар. 2).

Всички разпоредби на Регламента Брюксел I определящи компетентността могат да бъдат дерогиране само на основание споразумение. Трябва да се има предвид обаче, че чл. 17 от Регламента трябва да бъде тълкуван и разбран в смисъл, че страните не могат да сключват споразумение, което да ограничи правата на потребителя, предвидени в Раздел 4 на Брюксел I. С други думи, страните могат да правят само **пророгационни споразумения, чрез които определят допълнително други съдилища от държави, които не са членки на ЕС**, като притежаващи международна компетентност по определен спор.

3. ЕВРОПЕЙСКА ЗАПОВЕД ЗА ПЛАЩАНЕ КАТО ТРАНСГРАНИЧЕН МЕХАНИЗЪМ ЗА ПОТРЕБИТЕЛСКО ОБЕЗЩЕТИЕ

Регламент (ЕО) № 1896/2006 на Европейския Парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година за създаване на процедура за европейска заповед за плащане безспорно доведе до определени промени на европейско ниво по отношение на решенията по безспорни вземания, но в същото време и въведе инструменти за разрешаване на трансгранични потребителски спорове. Налице е мярка, която позволява бързо, ефективно и икономическо изгодно събиране на дългове, които не са оспорени от другата страна по съдебен път.

Регламент (ЕО) № 1896/2006 влезе в сила на 31 декември 2006 г. и се прилага в своята цялост във всички държави-членки на ЕС, с изключение на Дания, от 12 декември 2008 г. Приложението на регламента не е ограничено по никакъв начин по отношение на размера, т.е. може да се прилага за претендиране на всякакви суми.

Целта на настоящия раздел на проучването е да анализира въздействието на ЕЗП спрямо защитата на потребителските права в Литва и България, като се обърне специално внимание на целите и предназначението на процедурата, нейните предимства и недостатъци.

3.1. Европейска заповед за плащане – цел и мисия

Механизмите, чрез които институциите, прилагащи законодателството за защита на потребители, биха могли да получат или улеснят обезщетение за причинени вреди от името на потребители включват, бе да са ограничени само с този способ, възможността да се обърнат към съд за издаване на съдебна заповед за защита в рамките на гражданско производство³⁶. В Зелената книга от 20 декември 2002 г. относно ЕЗП и относно възможни мерки за опростено и бързо решаване на съдебни спорове по искове с малък материален интерес се отбелязва, че „е установен житейския факт, че основна цел на значителен процент от съдебните производства в държавите-членки на ЕС не е да се достигне до авторитетно и безпристрастно решение по спорни въпроси, отнасящи се до фактически или законови положения. Вместо това, във все по-голяма степен се налага правилото, че при липсата на какъвто и да е спор относно наличието на задължение се налага кредиторът да се обърне към съдебната власт, за да получи изпълнителен титул, който да му позволи да събере вземането си чрез принудително изпълнение, защото длъжникът просто не желае или не е в състояние да изпълни.”³⁷

Във всяка държава-членка на ЕС е налице процедура за издаване на заповед за плащане, чрез която кредиторът да постигне бързо изпълнение, доколкото длъжникът остава пасивен и не оспорва искането³⁸. Глава XXIII на Гражданския процесуален кодекс на Република Литва, например, се занимава със спецификата на производство за издаване на заповеди за плащане. Това законодателно подобрение, съдържащо института на заповедта за плащане, е известно и успешно се прилага в много европейски държави от 1 януари 1999 г.³⁹ Същевременно в **България** този институт е сравнително скорошен – „приемането на последния Граждански процесуален кодекс (ГПК) и нововъдената процедура за издаване на заповед за плащане могат да бъдат определени като едно от най-значимите събития, даващи своето отражение върху цялата сфера област на разрешаването на спорове в България”⁴⁰.

Тъй като процедурата опростява, ускорява и намалява разходите за съдебни дела значително, налице е увеличаване на броя на лицата, които прибягват до нея. Нещо повече, този инструмент намира приложение както за граждански, така и за търговски вземания, като по този начин се осигурява доста голяма възможност както за местни, така и за

³⁶ Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (Потребителска политика) Препоръка относно Разрешаване на потребителски спорове и Защита. Париж: Ръководство Публикуване, 2006, стр. 25

³⁷ Зелена Книга относно Европейската заповед за плащане и относно възможни мерки за опростено и бързо решаване на съдебни спорове по искове с малък материален интерес. 2002, COM (2002) 746 последна, стр. 8.

³⁸ Gomez Amigo, L. Европейската заповед за плащане: Пример за хармонизация на гражданското производство в Европа. Международната асоциация по процесуалното право, 2009 Конференция в Торонто, стр. 1

³⁹ Laužikas, E., Mikėlėnas V., Nekrošius V. *Civilinio proceso teisė*, II tomas. Vilnius: Justitia, 2005, p. 244.

⁴⁰ Ganey, A.; Simeonov, S. Bulgaria. In *The International Comparative Legal Guide to: Litigation & Dispute Resolution 2011*. (бълг. Международно сравнителноправно изследване на: Съдебно производство и решаване на спорове) Global Legal Group in association with CDR, стр. 65.

чуждестранни лица, да потърсят защита на правата си⁴¹. Тази предвидена възможност е реализирана чрез процедурата за ЕЗП, предвидена в Регламента създаващ Европейска заповед за плащане.

Основната цел на Регламента относно Европейската заповед за плащане е „да се опростят, ускорят и намалят разходите за съдебни спорове по трансгранични дела, свързани с парични вземания; да се позволи свободното обращение на европейските заповеди за плащане в държавите-членки, което премахва необходимостта от каквото и да е допълнително производство.”⁴². Този инструмент позволява събирането на парични вземания с определен размер, които са били дължими в момента на подаване на иска за европейска заповед за плащане.⁴³

От 12 декември 2008 г., когато процедурата за ЕЗП започна да действа, за една година надмина по популярност Европейското изпълнително основание, въведено с Регламент (ЕО) №805/2004 на Европейският парламент и Съвета от 21 април 2004 г. за създаване на Европейско изпълнително основание при безспорни вземания⁴⁴. Съдилищата на държавите-членки на ЕС през 2009 г. са съставили 4-5 пъти повече Европейски заповеди за плащане, отколкото удостоверения за Европейско изпълнително основание.⁴⁵ Според неофициални данни, в Литва са издадени около 20 ЕЗП през 2009 г.⁴⁶

Процедурата за ЕЗП представлява „специален инструмент, администриран от общите съдилища, който може да бъде използван само за определени искиове. Такива процедури обикновено не са пригодени към потребителски спорове⁴⁷”. Например чл. 6.363, ал. 4 от Гражданския процесуален кодекс на Република Литва, който регулира особеностите на договори за покупко-продажба, предвижда, че купувач, който е закупил стоки с ниско качество, има право да избере: (1) стоката с ниско качество да бъде заменена с такава със задоволително качество, (2) цената на стоката да бъде намалена съответно, (3)

⁴¹ Ganey, A.; Simeonov, S. Bulgaria. In *The International Comparative Legal Guide to: Litigation & Dispute Resolution 2011*. (бълг. Международно сравнителноправно изследване на: Съдебно производство и решаване на спорове) Global Legal Group in association with CDR, стр. 65.

⁴² Gumuliauskienė, L. *Užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas civiliniame procese* (бълг. Признаване и изпълнение на чуждестранни съдебни решения в гражданското производство) Doctoral Dissertation. Social Sciences, Law (01 S), стр. 173.

⁴³ Регламент (ЕО) 1896/2006 за създаване на процедура за Европейска заповед за плащане, чл. 4[2006]. *Официален вестник L 399/1*.

⁴⁴ Официален вестник на Европейския съюз n° 143, 30/4/2004

⁴⁵ Литовска камара на съдебните изпълнители. *Europos mokėjimo įsakymas sėkmingai taikomas atgaunant skolas* [интерактивно]. Вилнюс, 2009 [достъпно на 27/09/2011].

<http://www.antstoliurumai.lt/index.php/pageid/1013/articlepage/6/articleid/1217>

⁴⁶ Vėbraitė, V. *Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, taikymo ypatumai* (бълг. Специфики при приложението на Регламент (ЕО) 1896/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 г. за създаване на процедура за Европейска заповед за плащане). *Teisė*. 2010, 77: 50-61, p. 54.

⁴⁷ Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (Потребителска политика) Препоръка относно Разрепаване на потребителски спорове и Защита. Париж, 2006, стр. 25.

несъответствията на стоката с договора за продажба да бъдат отстранени без допълнително заплащане в разумен срок, (4) да бъдат възстановени разходите на купувача по отстраняването на дефекта, ако той ги е отстранил самостоятелно или с помощта на трети лица. Алинея 8 от същия член установява, че купувачът би могъл вместо да предявява някоя от горепосочените претенции, да развали договора едностранно и да иска възстановяване на платената цена. В този случай, купувачът трябва по искане на продавача, да върне стоката с ниско качество на разноски на продавача. Когато възстановява заплатената сума на купувача, търговецът няма право да намалява сумата, ако стойността на стоката е намалена заради използването и, промяната във външния вид или друга причина.

От особеностите на споменатия по-горе договор за продажба и критериите, предвидени в Регламента за ЕЗП, следва, че потребител, който закупи стока с ниско качество и във връзка с това има редица възможности във връзка с неговите нарушени права, ще може чрез процедурата за издаване на ЕЗП да използва само една от тях – да развали едностранно договора и да претендира възстановяване на платената цена.

Нека си представим една хипотетична ситуация: потребител с обичайно пребиваване в Литва купува фотоапарат по време на ваканция в Германия. Веднага след завръщането си в Литва той забелязва, че продуктът е дефектен и с ниско качество. Връща некачествения апарат на продавача и изисква да му бъде възстановена платената сума. Търговецът обаче не удовлетворява това искане. След като претенцията е с установен размер, неоспорена е и срокът за плащане е изтекъл, потребителят има възможност да използва процедурата за ЕЗП и да получи обратно платената сума за продукта чрез опростена съдебна процедура.

Потребителят има възможност да използва ЕЗП също в случай, че закупи продукт онлайн от друга държава-членка, но търговецът не го достави. В този случай, чрез Европейската заповед за плащане, потребителят ще има възможността да иска възстановяване на сумата, платена за стоката, както и други разноски, от търговеца.

Въпреки всичко, процедурата за ЕЗП не осигурява защита на други потребителски права, например да се заменят нискокачествените стоки с такива с добро качество, да се намали цената на стоките съответно или да се отстранят дефектите в разумен срок. В някои случаи, по-специално когато дефектите са минимални и трудно могат да се открият, някоя от тези опции може да се окаже по-приемлива за потребителите вместо прекратяването на договора.

3.2. Процедура по издаване на Европейска заповед за плащане: предимства и недостатъци

За да бъде направен подробен анализ на един от възможните методи за международно уреждане на потребителски спорове – Европейската процедура за искиве с малък материален интерес, ще обсъдим накратко нейния начин на действие и практическото и приложение. Във връзка с посочения по-горе пример – трябва да се подчертае, че тази процедура е незадължителна и зависи само от ищеца – как ще защитава своите законни интереси⁴⁸.

В случай, че потребителят реши да си върне платената сума за съответната стока, използвайки процедурата за ЕЗП, първата стъпка е да подаде молба за издаване на ЕЗП. Както вече бе споменато, на основание на чл. 16 от Регламента Брюксел I, потребителите могат да заведат иск срещу другата страна по договора **в съдилищата на държавите-членки на ЕС по местоживеене на ответника или в съда по местоживеене на самия потребител**. Това е особено благоприятно за потребителя, защото, например, в посочения по-горе хипотетичен сценарий, потребителят с обичайно пребиваване в Литва ще може да подаде иск срещу некоректния търговец пред компетентния съд в Литва, следвайки правилата за подсъдността, предвидена в Гражданския процесуален кодекс на Република Литва и в съответствие с чл. 20 на Закона за прилагане на европейските и международни нормативни актове, регламентиращи Гражданския процес на Република Литва⁴⁹.

В **Литва**, молби за издаване на ЕЗП обикновено се подават пред съответния Районен съд (Граждански процесуален кодекс на Република Литва, чл. 26, ал. 1)). В същото време в **България**, молби се подават пред Окръжен съд (ГПК, чл. 625, ал. 1).

След като е установена компетентността, трябва да бъде подадена молба за издаване на ЕЗП чрез попълване на стандартен формуляр, в който да бъдат посочени: **страните по договора, претендираната сума, основанията на искиа и описание на доказателствата в подкрепа на искиа**. Процедурата за ЕЗП се основава на използването на стандартни формуляри за кореспонденция между съдилищата и страните, за да се улесни използването и за да се създадат предпоставки за автоматично обработване на данни. Стандартният формуляр трябва да бъде попълнен на един от работните езици на съда, в който се подава молбата. В съответствие с разпоредбите на чл. 113, ал. 3 от Гражданския процесуален кодекс на Република Литва обаче молбата трябва да бъде придружена от превод на всички подадени

⁴⁸ Vėbraiūtė, V. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, taikymo ypatumai (бълг. Специфики при приложението на Регламент (ЕО) 1896/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 г. за създаване на процедура за Европейска заповед за плащане). *Teisė*. 2010, 77: 50-61, стр. 54.

⁴⁹ Официален вестник "Valstybės žinios". 2008, № 137-5366.

документи (в този случай, молбата за издаване на ЕЗП) на съответния чужд език, защото ЕЗП, издадена от съда, и вашата молба ще бъдат изпратени на ответника, намиращ се в друга държава-членка на ЕС. В тази връзка – много е полезно за потребителите и другите участници в процеса, че всички формуляри, предвидени в Регламента, са преведени на всички официални езици на ЕС и са достъпни на Европейския съдебен АТЛАС по гражданскоправни въпроси.⁵⁰

Процедурата за издаване на ЕЗП е доста опростена и не изисква никакви специални юридически познания. Имайки предвид, че процедурата се прилага еднакво във всички държави-членки на ЕС, „в много случаи не е необходимо да се наемат чуждестранни адвокати”⁵¹, както и се спестяват разходите за превод. Освен това в Регламент (ЕО) №1896/2006 (чл. 24) е въведено правило, че не е задължително адвокат или друго лице с юридическо образование да представлява ищеца, т.е. потребителя в този случай, по отношение на неговата молба за издаване на ЕЗП.

След като бъде подадена молбата за издаване на ЕЗП, съдът, пред който е подадена, проверява възможно най-скоро дали е налице изпълнение на формалните предпоставки и дали молбата изглежда основателна. Ако формалните изисквания са спазени, съдът издава ЕЗП, използвайки стандартен формуляр (чл. 12 от Регламента), колкото е възможно по-скоро (обикновено в рамките на 30 дни от деня на подаване на молбата).

Друга стъпка е издадената ЕЗП да се връчи на ответника. Текст в издадената ЕЗП уведомява ответника, че той/тя може да заплати претендираната сума или да оспори издадената ЕЗП като подаде възражение пред съда в 30-дневен срок от връчването на заповедта. Необходимо е да се посочи, че той/тя оспорва вземането без да се посочват никакви причини за това (чл. 16 от Регламента).

Процедурата за Европейска заповед за плащане, като международен способ за разрешаване на потребителски спорове, среща редица проблеми на този етап. Първо трябва да бъдат споменати **случаите, когато издадената ЕЗП не може да бъде връчена на ответника**. Трябва да бъде отбелязано, че Регламента за ЕЗП на предвижда специален ред за връчване на документи на ответника – това се прави, като се следва съответното национално законодателство по начин съответстващ на изискванията, предвидени в чл. 13, 14 и 15 на Регламента. В този смисъл връчването може да бъде извършено от куриер, съдебен

⁵⁰ Европейския съдебен АТЛАС по гражданскоправни въпроси
http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_bg.htm

⁵¹ Tamošiūnas, M. *Europos mokėjimo įsakymo procedūra – efektyvi skolų išieškojimo priemonė* (българ. Европейска заповед за плащане - ефективен инструмент за възстановяване на дългове) [интерактивен]. Вилнюс, 2010 [достъпен на 27/09/2011]. <http://verslas.delfi.lt/archive/article.php?id=35747691>

изпълнител или чрез препоръчана поща; все още в Литва не е възможно връчване да се извърши чрез оставяне на документите в пощенска кутия, пощенски офис със съответно уведомление или чрез електронна поща, потвърждаваща изпращането автоматично, следователно, такива методи не могат да бъдат използвани и за връчването на ЕЗП⁵². В тази връзка потребителите, които защитават своите нарушени права в Литовски съдилища, се сблъскват с трудности при връчването на издадените заповеди на ответниците и така вероятността те да бъдат отменени се увеличава.

Друг спорен въпрос в настоящия етап е **подаването на възражение от ответника**. Ако в посочения срок е подадено изявление за противопоставяне, производството продължава пред компетентните съдилища в държавите-членки, в които е издадена ЕЗП, в съответствие с правилата на общия ред на гражданското производство (чл. 17 от Регламента). Преминването към общия ред е регламентирано с нормативни актове на държавата-членка по произход. Това означава, че ако ответникът подаде възражение (което може да бъде напълно неоснователно), ЕЗП не подлежи на изпълнение и потребителят, който се е опитал по този начин да си възстанови платената сума, ще трябва да се обърне към съответния съд в законоустановения срок в съответствие с правилата на редовното гражданско производство. Това по принцип означава по-голям размер на разходите, по-дълго производство и по-трудно приваждане в изпълнение на съдебните решения.

Ако в рамките на предвидения срок не постъпи изявление за противопоставяне, съдът обявява незабавно Европейската заповед за плащане за подлежаща на изпълнение, като използва стандартен формуляр (чл. 18 от Регламента). Въпреки че той няма пряка връзка със *силата на присъдено нещо* на ЕЗП, тя трябва да бъде потвърдена с този документ⁵³. Много важно е да се спомене, че при ЕЗП е премахната *екзекватурата* – издадена ЕЗП, която е станала изпълняема в държавата-членка по произход, трябва да бъде призната и изпълнена в друга държава-членка без да има нужда от декларация за изпълняемост и без да има възможност за противопоставяне на признаването (чл. 19 от Регламента).

Важно е да се спомене, че потребител, който представи ЕЗП за изпълнение в друга държава-членка на ЕС, не е необходимо да предоставя гаранция, залог или каквото и да е обезпечение (независимо как се нарича в съответната държава) заради факта, че той/тя има

⁵² Vēbraītē, V. Europos Parlamento ir Tarybos regmento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, taikymo ypatumai (бълг. Специфики при приложението на Регламент (ЕО) 1896/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 г. за създаване на процедура за Европейска заповед за плащане). *Teisė*. 2010, 77: 50-61, стр. 57.

⁵³ Vēbraītē, V. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, taikymo ypatumai (бълг. Специфики при приложението на Регламент (ЕО) 1896/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 г. за създаване на процедура за Европейска заповед за плащане). *Teisė*. 2010, 77: 50-61, стр. 58.

местоживееене друга държава и че обичайно не пребивава в държавата-членка по привеждане в изпълнение⁵⁴.

Следователно на база на посоченото следва, че Европейската заповед за плащане притежава значителни предимства в сравнение с други средства за правна защита на нарушени права. Въпреки че не е предвидена като международен метод за разрешаване конкретно на потребителски спорове, тя може лесно да бъде приспособена за такава защита, стига претенцията на потребителя да бъде **парична, ясна и неоспорена**. Опитът да бъде създаден опростен метод за възстановяване на дългове в други държави-членки без да се налага да се използват чуждестранни юридически инструменти, та били те и опростена заповед за плащане на друга държава-членка – при условие че съществува ЕЗП, нито пък процедурата по екзекватура, заслужава висока оценка. И чуждите съдебни процедури, и екзекватурата костват ненужни усилия и ресурси⁵⁵.

3.3. Ситуацията в Литва: инкорпориране във вътрешното право и практическо приложение

Правила относно прилагането на Регламент (ЕО) 1896/2006 са въведени в Литва от гореспоменатия Закон за прилагане на европейските и международни нормативни актове, регламентиращи Гражданския процес на Република Литва (Закон за прилагане). Чл. 19 от Закона предвижда, че по отношение на въпросите, за които Регламентът предвижда да се уреждат според националното законодателство, спрямо молбите за Европейска заповед за плащане се прилагат законовите разпоредби от Глава XXIII на Гражданския процесуален кодекс на Република Литва, без изключенията предвидени там, т.е. се уреждат в съответствие с правилата за националната заповед за плащане. Ако потребителят пребивава в Литва и по този начин искът му срещу търговеца или доставчика на услуги, базирани в друга държава-членка на ЕС, попада под компетенцията на съдилищата в Литва според разпоредбите на Регламента Брюксел I, молби за издаване на ЕЗП трябва да бъдат подавани при спазване на правилата за родова и местна подсъдност, посочени в Гражданския процесуален кодекс на Република Литва (чл. 20 от Закона за прилагане). **Молбите за издаване на ЕЗП се подават пред Районните съдилища (ако претендираната сума е в размер до 150 000 литовски литаса) и съответно пред окръжните съдилища (ако надвишава 150 000).**

⁵⁴ Juodkūnaitienė, V. Europos mokėjimo įsakymas (бълг. Европейска заповед за плащане). *Juristas*. 2009, No. 12: 8-14, p. 10.

⁵⁵ Bühl, L. Процедурата за Европейска заповед за плащане от немска гледна точка [интерактивен]. [достъпен на 29/09/2011]. http://mmrecht.com/claim_collection/EOFP_from_a_German_POV.pdf.

Също така молбите за издаване на ЕЗП в Литва са предмет на правилата за изчисляване на държавните такси, предвидени в чл. 434 на Гражданския процесуален кодекс на Република Литва, т.е. трябва да бъде заплатена едва $\frac{1}{4}$ от държавната такса, която би била изисквана, ако е подаден иск по общия ред. Например, ако претендираната сума е в размер на 10 000 литовски литаса, държавната такса за издаване на ЕЗП ще бъде само 75 литовски литаса, а ако се подаде иск по общия ред – 300 литаса.

Чл. 439, ал. 3 от ГПК на Република Литва посочва, че след получаване на възраженията на длъжника (изявлението за противопоставяне на ответника относно ЕЗП), съдът трябва в 3-дневен срок да уведоми кредитора (ищеца), че той/тя трябва да подаде иск по общия ред и да внесе остатъка от държавната такса в рамките на 14 дни от деня на връчване на уведомлението от съда. Подобна разпоредба може да бъде открита и в Българското право, но срокът за предявяване на иск е по-дълъг – когато възражението е подадено в срок, съдът указва на заявителя, че може да предяви иск за установяване на вземането си в едномесечен срок, като до внесе дължимата държавна такса. (чл. 415, ал. 1 ГПК). Трябва да признаем, че срокът от 14 дни в Литва е твърде кратък, като се има предвид, че искът трябва да е придружен с всички доказателства, подкрепящи го, както и техен превод. В случай, че потребителят пропусне законовия срок, това няма да преклудира правото му да подаде иск в бъдеще, но той/тя ще загуби платената държавна такса за издаване на ЕЗП и ще трябва да заплати пълния размер на таксата, когато отново реши да подаде иск по общия ред.

Чл. 24 от Закона за прилагане допълва списъка с изпълнителни основания и посочва, че ЕЗП трябва да се счита за такъв. По този начин, потребителят, който цели например да си възстанови платената сума за продукта и има издадена ЕЗП в Литва или във всяка друга държава-членка, може да се обърне директно към съдебен изпълнител, при условие, че ответникът има активи, подлежащи на принудително изпълнение, в Литва.

Във връзка с коментирания по-горе въпрос относно връчването (невъзможността да се връчи) издадената ЕЗП на ответника, трябва да се вземем предвид дело, разглеждано от Районния съд във Вилнюс, в което съдът, разглеждащ молба за издаване на ЕЗП, е приел, че *„Регламентът не урежда непосредствено действията на съда, когато издадената ЕЗП не е била връчена на ответника. В чл. 26 от Регламента обаче е посочено, че всички процесуални въпроси, за които няма правила в Регламента, трябва да се решават от националното право. [...] Чл. 431, ал. 3 от Гражданския процесуален кодекс на Република Литва посочва, че ако след като е започнало производство пред съд и е издадена съдебна заповед се установи, че местожителството или работното място на ответника е неизвестно, съдът трябва да отмени заповедта и да остави молбата на кредитора без*

разглеждане”.⁵⁶ По същия начин, в случай, че не може да бъде връчена издадената ЕЗП на ответника, тя трябва да бъде отменена.

3.4. Ситуацията в България: инкорпориране във вътрешното право и практическо приложение

Процесуалните правила, свързани с Регламент №1896/2006, са предвидени в Гражданския процесуален кодекс – чл. 625 до чл. 627. Компетентността за издаване на европейска заповед за плащане е възложена на Окръжния съд. Местната компетентност се определя от седалището или постоянното местоживеене на длъжника или по местоизпълнението (например когато се иска изпълнение върху недвижим имот).

Според чл. 6 от Регламент №1896/2006 ЕО компетентността на съда се определя по правилата на Регламент ЕО №44/2001. По отношение на потребителските спорове интерес представлява разпоредбата на чл. 16 от Регламент ЕО № 44/2001, която дава на потребителя възможност да избере съд, пред който да отнесе спора. Това може да бъде или съда по седалището на доставчика или съда по местоживеене на потребителя.

Следователно, потребителят-ищец може да поиска от съда по местоживеенето си в България да бъде издадена европейска заповед за плащане срещу доставчик, който има седалище в друга страна-членка на Европейския съюз, като се позове на чл. 16 от Регламент № 44/ 2001 ЕС и на препращащия текст на чл. 6 от Регламент №1896/2006 ЕО.

При подадено в срок възражение от ответника, делото не се разглежда от окръжния съд, пред който е започнала процедурата по издаване на европейска заповед за плащане, а се препраща служебно за разглеждане на родово и местно компетентния съд според общите правила на българското гражданско процесуално право.

В този процес ищецът трябва да установи съществуването на своето твърдяно право по правилата на вътрешното българско материално и процесуално право.

Европейска заповед за плащане, издадена в друга държава-членка, се привежда в изпълнение в България след като бъде изпълнена процедурата по издаване на изпълнителен лист въз основа на заповедта. Компетентен да стори това е окръжният съд по седалището или местоживеенето на длъжника.

⁵⁶ Окръжен съд Вилньос, 20 май 2011 г., гражданско дело *B UAB SB Trans срещу SIA TMK Industry* (дело № L2-2014-560/2011).

Съдът се произнася с разпореждане след като проверява дали представеното му съдебно решение е редовно от външна страна – чл. 406 от ГПК. Разпореждането подлежи на въззивно и касационно обжалване: в случай на отказ за издаване – от ищеца; в случай на издаване на изпълнителен лист- от ответника след като получи покана за доброволно изпълнение при започнал изпълнителен процес.- чл. 624, чл. 623 от ГПК.

Принудителното изпълнение на решение, издадено в друга държава–членка на ЕС се извършва по правилата на изпълнителния процес на Република България.

4. ЕВРОПЕЙСКА ПРОЦЕДУРА ЗА ИСКОВЕ С МАЛЪК МАТЕРИАЛЕН ИНТЕРЕС КАТО ТРАНСГРАНИЧЕН МЕХАНИЗЪМ ЗА ПОТРЕБИТЕЛСКО ОБЕЗЩЕТИЕ

Вече бе споменато, че когато потребителите защитават своите нарушени права, могат да използват няколко опции: да опитат да разрешат спора с търговеца или доставчика чрез преговори, да се обърнат за помощ към организации за защита на правата на потребителите, да потърсят начин за извънсъдебно решаване на спора или да се обърнат към съда. Потребителските спорове трябва да бъдат разрешавани по бърз и евтин начин и взетите решения трябва да могат да бъдат изпълнявани незабавно. Един от подходящите инструменти – процедурата за Европейска заповед за плащане – вече бе коментирана. Този раздел ще разгледа друг ефективен и евтин начин за потребителите да защитят правата си в съда, т.нар. Европейска процедура за искове с малък материален интерес.

Регламент № 861/2007 на Европейския Парламент и на Съвета от 11 юли 2007 за създаване на Европейска процедура за искове с малък материален интерес влезе в сила на 1 август 2007 г., като се прилага в своята цялост във всички държави-членки на ЕС, с изключение само на Дания, от 1 януари 2009 г. В момента Европейската Комисия провежда изследване „Бъдещето на споровете по искове с малък материален интерес”, чиято цел е да отговори дали е целесъобразно да се разширява обхвата на ЕПИММИ извън пределите на ЕС, например в Турция и Канада.

За съжаление отново трябва да признаем, че ЕПИММИ не е много ефективна в момента; заради ниския праг за претендираните суми (цената на иска по ЕПИММИ е ограничена до **2000 евро**, или **6 905,60 литовски литаса** или **3 925,34 български лева** съответно) потребителите са склонни да се въздържат да защитават техните права в съда,

защото може да се укаже икономическо неизгодно – дори ако съдебното производство е успешно за потребителя, разходите на време и пари за съдебно дело и последващо изпълнение могат значително да отхвърлят присъдената сума за нанесените вреди⁵⁷

4.1. Европейска процедура за искове с малък материален интерес: цел и мисия

Европейската общност винаги е отдавала голямо значение на възможността за потребителите да получат защита⁵⁸. На 20 декември 2002 Европейската комисия прие Зелена Книга относно Европейската заповед за плащане и относно възможни мерки за опростено и бързо решаване на съдебни спорове по искове с малък материален интерес⁵⁹. В нея бе подчертано, че разходите за спорове с малък материален интерес са прекалено високи и продължителността на производството е твърде дълга в ЕС.

Гореспоменатият Регламент, създаващ ЕЗП, въвежда първата единна гражданска процедура, която се занимава с безспорни вземания, при които няма спор дали определена сума пари е дължима или не. От друга страна, **Регламентът, създаващ ЕПИММИ, установява цялостна състезателна процедура, която е достъпна за потребителите като незадължителен инструмент при трансгранични дела**, функционираща наред със съществуващите механизми на национално ниво. За разлика от процедурата за издаване на ЕЗП, ЕПИММИ предвижда спорно съдебно производство, в което ответникът оспорва с фактически и правни доводи предявения иск.

Трябва да бъде отбелязано, че в случай на производство по реда на ЕПИММИ намират приложение процесуалните закони на държавата, където то се провежда. Подобна законодателна техника улеснява достъпа до правосъдие чрез опростяване на трансграничните искове с малък материален интерес, без обаче да се прави компромис с основни процесуални правила, като освен това позволява на държавите-членки, които са развили ефективни вътрешни процедури, да ги запазят⁶⁰. Това е една от последните стъпки,

⁵⁷ Lazauskaitė, R. Individualaus vartotojo ieškinio problematika. *Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje : konferencijos mokslo darbų rinkinys = Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans L'union Européenne : collecti* p. 118

⁵⁸ Парламент на Великобритания. Процедура за Европейска заповед за плащане [интерактивен]. [достъпен на 27/09/2011]. <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldselect/ldecom/118/11804.htm>

⁵⁹ Зелена Книга относно Европейската заповед за плащане и относно възможни мерки за опростено и бързо решаване на съдебни спорове по искове с малък материален интерес. 2002, COM (2002) 746 последна, стр. 49.

⁶⁰ Европейски потребителски център Ирландия. Европейска процедура за искове с малък материален интерес, Първа година от действието и в Ирландия. [интерактивен]. [достъпен на 28/09/2011]. http://www.eccireland.ie/pub_reports.php

предприети от ЕС, чрез които се цели да се подобри достъпа до правосъдие на потребителите и по този начин разрешаването на *трансгранични* спорове.

От друга страна, тъй като редица основни елементи са оставени за регулиране от националните законодателства, потребителят би могъл да се сблъска с известни трудности, защитавайки неговите/нейните нарушени права.

4.2. Европейска процедура за ищове с малък материален интерес: предимства и недостатъци

В параграф 11 от от Съображенията на Регламента, създаващ ЕПИММИ, е предвидено, че за да се улесни образуването на европейската процедура за ищове с малък материален интерес, ищецът следва да подаде ищова молба, като попълни стандартен ищов формуляр. Това означава, че процедурата е сравнително опростена и не се изискват никакви специални юридически познания, за да и се даде начало. Член 10 на Регламента подчертава, че представителството от адвокат или друг професионален юрист не е задължително за страните в производството. Това е от особено значение за тези държави-членки на ЕС, в които участието на адвокат обичайно е необходимо при граждански дела⁶¹, като например в Италия, Испания и Ирландия.

Процедурата за ищове с малък материален интерес, подобно на процедурата за издаване на ЕЗП, е също незадължителна. Съответно, ако даден спор попада в обхвата на Регламента, потребителят може сам да прецени дали да използва този инструмент или не. Обхватът на регламента и ограничението за "ищ с малък материален интерес" са определени в чл. 2 на Регламента. Важно е да се отбележи, че **претендираната сума, с изключение на всички лихви, разноси и разходи по защитата, не трябва да надвишава 2000 евро.**

Също трябва да се спомене, че Регламентът не въвежда никакви критерии как да бъде определена цената на ища. Единствено е споменато, че размерът на ища не включва лихви и други разходи. Следователно, за да се изчисли прецизно размера е необходимо да се следва националното право на държавата-членка, в която молбата е подадена. Трябва да се съгласим, че оставяйки регулирането на толкова важен елемент на националните законодателства би могло да създаде предпоставки за нееднакво прилагане на Регламента в държавите-членки. Също така Регламентът не дава отговор на въпроса как се изчислява стойността на ища, ако вашият ищ е във валута, различна от евро. Това не води до никакви

⁶¹ Vébraité, V. *Bylų dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra Europos Sąjungoje* (българ. Ищове с малък материален интерес в Европейския съюз).. *Teisė*. 2011, 79: 35-47, стр. 43

трудности в Литва, защото обменния курс на литовският литас и еврото е фиксиран. Възможни са някои усложнения в тези държави-членки на ЕС, в които обменният курс на националната валута спрямо еврото е променлив⁶².

ЕПИММИ отстранява допълнителните процедури, необходими за съдебни решения, постановени в една държава-членка, за да бъдат признати и изпълнени в друга държава-членка. Това означава, че решение, постановено в рамките на ЕПИММИ, се признава и изпълнява без да се налага отделна декларация за изпълняемост и без да може признаването да бъде оспорвано. Следователно, възможността да се избегне екзекватура или някакви подобни процедури в държавата-членка, където се търси изпълнение, е значително предимство в защитата на потребителските права. Това е една от потенциалните ползи на новите механизми.

Тъй като Регламентът е приложим само при *трансгранични* дела, въпросите относно международната компетентност и приложимото право придобиват важно значение. Подобни въпроси не възникват при вътрешни спорове, при които няма „международен елемент“. Но основният сценарий, предвиден за ЕПИММИ, една от страните от една държава-членка и другата страна от друга държава-членка, веднага поставя на дневен ред тези теми⁶³. Регламентът не включва специални правила за компетентност; следователно, за да се подаде иск е необходимо да се следват общите правила, предвидени в Брюксел I. За разлика от Регламентите за ЕЗП и Европейско изпълнително основание, **ЕПИММИ не предвижда специална правна уредба по отношение на изключителната компетентност във връзка със спорове по потребителски договори.** Подобна непоследователност между регламентите в сферата на потребителската защита изглежда доста странно.⁶⁴

Трябва да се обърне внимание на факта, че **Европейската процедура за икове с малък материален интерес може да бъде използвана също в случаи, когато една от страните по спора е от трета държава и няма местоживееене в тази държава-членка на ЕС, но има клон, агенция или друго представителство в някоя от държавите-членки.** Тази страна по отношение на спорове, възникнали от дейността на този клон, агенция или представителство, се счита за имаща обичайно пребиваване в тази държава-членка.

⁶² Vébraité, V. *Bylų dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra Europos Sąjungoje* (бълг. Искове с малък материален интерес в Европейския съюз).. *Teisė*. 2011, 79: 35-47, стр. 37

⁶³ Камара на Лордовете, Европейска процедура за икове с малък материален интерес, 23ти Отчет от сесия 2005-2006, стр. 24

⁶⁴ Vébraité, V. *Bylų dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra Europos Sąjungoje* (бълг. Искове с малък материален интерес в Европейския съюз).. *Teisė*. 2011, 79: 35-47, стр. 40.

Например ще бъде възможно да се води дело в Литва, ако искът е подаден срещу търговец, имащ представителство в България, въпреки че неговото седалище е в Русия и обичайното пребиваване на ищеца (потребител) не е в Литва.

За да бъде гарантирано, че процедурата е възможно най-бърза и икономична, Регламентът въвежда срокове, в които трябва да се извършват различните процесуални действия (например чл. 7, пар. 2 от Регламента налага на сезирания съд или арбитраж 30-дневен срок за устно изслушване или за постановяване на решение след като са получени всички необходими данни).

Въпреки че Регламентът предвижда разпоредби за повечето действия, оставя на държавите-членки на ЕС да преценят дали трябва да е възможно обжалването на решение, постановено в рамките на ЕПИММИ.⁶⁵ Преценено е че ще бъде твърде трудно да се създаде единна процедура за въззивно обжалване за всички държави-членки след като те имат различни предвидени форми на контрол относно законосъобразността и правилността на съдебните решения⁶⁶. Прилагането на правилата на всяка държава-членка относно въззивното обжалване на съдебни решения, постановени по спорове с малък материален интерес, **биха могли да затруднят постигането на общите цели на ЕС: да се намали недоверието при сключване на трансгранични договори и да се гарантира защитата на правата и законните интереси на потребителите.**⁶⁷

Член 12, пар. 3 от Регламента предвижда, че „винаги когато е възможно, съдът или правораздавателният орган се стареае да постигне споразумение между страните,„. Безспорно мирното решаване на спора е от важно значение при спорове с малък материален интерес. Ако може да бъде постигнато съгласие без намесата на съд или друга трета страна, това би била най-добрата възможност. Трябва да се има предвид че извънсъдебното решаване на спорове само по себе си би могло да бъде скъпа процедура. То изисква арбитър, медиатор или подобна фигура и по принцип трябва да бъде заплатено за него. От тази гледна точка, трудно биха могли да бъдат открити други механизми за решаване на възникнал спор, които да са по-евтини и бързи от ЕПИММИ⁶⁸

След като Европейската процедура за искиове с малък материален интерес официално влезе в сила на 1 януари 2009 г. , Генерална дирекция «Здравеопазване и защита на

⁶⁵ Камара на Лордовете, Европейска процедура за искиове с малък материален интерес, 23ти Отчет от сесия 2005-2006, стр. 42

⁶⁶ Hau , Das neue europäische Verfahren zur Betreibung geringfügiger Forderungen, JuS 2008, 1056

⁶⁷ Lazauskaitė, R. Individualaus vartotojo ieškinio problematika. *Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje : konferencijos mokslo darbų rinkinys = Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans L'union Européenne : collecti* P. 123

⁶⁸ Камара на Лордовете, Европейска процедура за искиове с малък материален интерес, 23ти Отчет от сесия 2005-2006, стр. 96

потребителите» (DG SANCO) към Европейската комисия е делегира допълнителни функции на **Мрежата на Европейските потребителски центрове (ЕПЦ-Нет)** – да информират потребителите за тази процедура и възможностите, свързани с нея.⁶⁹ По този начин в случай, че доставчикът на стоки или услуги и потребителят не успеят да достигнат до взаимноизгодно решение с помощта на Европейските потребителски центрове (например ако жалбата на потребителя е отхвърлена като неоснователна), ЕПЦ би следвало да насърчава потребителя да използва ЕПИММИ и по този начин да защити своите права пред съд.

4.3. Ситуацията в Литва: инкорпориране във вътрешното право и практическо приложение

Подобно на Регламент (ЕО) №1896/2006, относно Регламент (ЕО) №861/2007 са въведени правила в Литва със Закона за прилагане – чл. 25 от него посочва, че по отношение на въпросите, за които Регламентът предвижда да се уреждат според националното законодателство, се прилагат общите съдопроизводствени правила на Гражданския процесуален кодекс на Република Литва, като се имат предвид изключенията предвидени в Закона.

Родовата подсъдност се определя според общите правила в съответната държава-членка, където е подаден иска, и имайки предвид фактът, че ЕПИММИ се прилага само за парични вземания до 2000 евро (съответно 6 905,60 литовски литаса), **спрямо всички искове, подадени чрез ЕПИММИ, компетентни са Районните съдилища в Литва.**

Трябва да бъде отбелязано, че в България не е предвидена специална вътрешна процедура за искове с малък материален интерес⁷⁰. В същото време, в Литва е налице такава процедура. Чл. 441 от Гражданския процесуален кодекс на Република Литва, който определя характеристиките на производството по спорове, отнасящи се за искове с малък интерес, ограничава обхвата им до **5 000 литовски литаса (1 448.10 евро)**. Подобна разлика в ограничението на размера на иска при условие, че се използва едно и също понятие „искове с малък материален интерес” (при националната процедура и при ЕПИММИ) би могло да обърка потребителя. До 1 октомври 2011 в Литва, исковете с малък материален интерес бяха ограничени до 1 000 литовски литаса (289,62 евро). Следователно, ще бъде по-разумно

⁶⁹ Ostrauskienė, V. Europos vartotojų centro tinklo vaidmuo sprendžiant tarptautinius ginčus. *Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje : konferencijos mokslo darbų rinkinys = Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans L'union Européenne : collecti* P. 43

⁷⁰ Европейска Комисия, Главна дирекция „Здраве и защита на потребителите”. Потребителска защита – България [интерактивен]. [достъпен на 27/09/2011]. http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/docs/MS_fiches_Bulgaria.pdf

законодателят да предвиди за националния инструмент един и същи максимален размер на иска с този по ЕПИММИ (да увеличи ограничението в националното законодателство).

Процедурата по вътрешното право на Литва отнема от 1 до 3 месеца. Задължително е съдебното производство да бъде предшествано от медиация. Въпреки разликите между Литва и България по отношение на вътрешните правила, и в България и в Литва, Районните съдилища са компетентни да разглеждат икове по ЕПИММИ⁷¹.

4.4. Ситуацията в България: инкорпориране във вътрешното право и практическо приложение

Регламент №861/2007 ЕС не е възпроизведен в българското право. Независимо от това, в резултат на непосредственото действие на акта, прилагането му се извършва пряко от българските съдилища.

Според правилата на българското процесуално право компетентен да разгледа искане за издаване на решение по Регламент №861/2007 ЕС е винаги районният съд. Тази компетентност произтича от цената на иска по Регламент №861/2007 ЕС, която не може да надхвърли 2000 евро, приблизително равни на 3900 лева. Според чл. 103 и чл. 104 от Граждански-процесуалния кодекс на РБ районният съд е компетентен да разглежда граждански и търговски спорове с цена на иска до 25 000 лева /приблизително равни на 12 780 евро/.

Местната компетентност на съда се определя от седалището или постоянното местоживееие на ответника - българско физическо или юридическо лице.

Изпълнението в България на решение, издадено по Регламент (ЕО) №861/2007 от съдебен орган на друга държава-членка на ЕС, започва с молба за издаване на изпълнителен лист, по която е компетентен окръжният съд по седалището или постоянното местоживееие на ответника. Съдът се произнася с разпореждане след като проверява дали представеното му съдебно решение е редовно от външна страна – чл. 406 от ГПК. Разпореждането подлежи на въззивно и касационно обжалване; в случай на отказ да бъде издаден изпълнителен лист право на жалба има кредиторът- ищец; ако е издаден изпълнителен лист, жалба може да подаде длъжникът-ответник, след като бъде уведомен за започналото изпълнително производство срещу него. Това е моментът, в който длъжникът получава покана за доброволно изпълнение на дълга- чл. 624, чл. 623 от ГПК.

Принудителното изпълнение на решение, издадено в друга държава – членка на ЕС, се извършва по правилата на изпълнителния процес в РБ.

⁷¹ Европейска Комисия, Главна дирекция „Здраве и защита на потребителите”. Потребителска защита – Литва [интерактивен]. [достъпен на 27/09/2011]. http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/docs/MS_fiches_Lithuania.pdf

В Гражданския процесуален кодекс на РБ, в сила от 01.03.2008 год., се съдържа аналогична процедура за снабдяване с изпълнително основание за граждански и търговски вземания с размер до 25 000 лева/ 12 780 евро/. Приложима е по отношение на вземания между местни физически и юридически лица.

Процедурата протича с размяна на стандартизирани книжа и сравнително бързо издаване на изпълнителен лист в полза на ищеца, при липса на оспорване от страна на ответника. В обичайния случай процедурата отнема от един до три месеца. Правилата и сроковете за оспорване от страна на ответника са аналогични на определените в Регламент № 861/2007 ЕС. При подаване на възражение от ответника в срок, ищецът трябва да предяви иск пред същия съд за установяване на вземането си. Компетентен е районният съд по седалището или постоянното местоживееие на ответника.

Тази процедура е много широко използвана в България, особено от доставчиците на масови услуги като мобилни оператори, доставчици на топлоенергия, газ, вода и електричество.

АКЦЕНТИ

- Когато защитават своите права, потребителите имат възможност да изберат между две опростени европейски съдебни процедури: Процедура за издаване на Европейска заповед за плащане и Европейска процедура за искиове с малък материален интерес. Тези процедури са алтернативни на общия съдебен ред, следователно потребителят може да избере дали да използва тези процедури или да подаде иск по общия ред пред съответния съд.
- Двата инструмента - Европейска заповед за плащане и Европейска процедура за искиове с малък материален интерес, могат да се използват само за трансгранични спорове, т.е. когато поне една от страните (потребителят и/или търговецът или доставчикът) има местоживееие/седалище или обичайно пребиваване в държава-членка, различна от държавата-членка на съда или арбитража, който е сезиран.
- Тези процедури имат законна сила във всички държави-членки на ЕС, с изключение на Дания.
- Нито Регламент (ЕО) № 1896/2006 за създаване на процедура за европейска заповед за плащане, нито Регламент № 861/2007 за създаване на Европейска процедура за искиове с малък материален интерес съдържат разпоредби относно

международната компетентност. Компетентността при потребителски спорове се определя по правилата на Регламент (ЕО) № 44/2001 (Брюксел I).

- Потребителите могат да прибягнат до Процедурите за Европейска заповед за плащане и за искове с малък материален интерес по отношение само на едно от правата, които имат като потребители, т.е. когато търсят възстановяване на заплатени суми за стоки или услуги, които не са били доставени или са били с ниско качество, защото и двата инструмента се отнасят за парични претенции.
- Потребителите могат да използват Европейската заповед за плащане само когато тяхната парична претенция е ясна и другата страна (търговецът или доставчикът на услуги) не я оспорва. Няма ограничение по отношение на сумата при Европейската заповед за плащане.
- Европейската процедура за искове с малък материален интерес е ограничена до 2 000 евро, с изключение на лихви, разноски и разходи по защитата. Европейската процедура за искове с малък материален интерес предвижда състезателно производство пред съда.
- Нито при Европейската заповед за плащане, нито при Европейската процедура за искове с малък материален интерес е задължително представителството от адвокат или друго лице с юридическо образование. Това намалява съдебните разноски и допринася за достъпа до правосъдие. Това правило обаче не се отнася за изпълнителното производство.
- Изпълняема Европейска заповед за плащане и съдебно решение, постановено в рамките на Европейската процедура за искове с малък материален интерес, подлежи на изпълнение във всички държави-членки на ЕС (с изключение на Дания) без нужда от признаване и допускане до изпълнение, т.е. *без екзекватура*.
- Въпреки че предвидените в европейското законодателство процедури са съвременни, опростени и унифицирани до краен предел, разликите в тяхното инкорпориране в законодателството на държавите-членки и възможността да се следва вътрешното право до известна степен (например процедурата по обжалване) не гарантира в пълна степен резултатите от подадена молба за издаване на Европейската заповед за плащане или иск по Европейската процедура за искове с малък материален интерес и по този начин намалява склонността на потребителите да защитят своите права по трансгранични спорове, както и тяхното доверие в европейското законодателство. По този

начин са налице пречки пред общите европейски цели да се намали недоверието при сключване на трансгранични договори и да се гарантира защитата на правата и законните интереси на потребителите.

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНАТА ЛИТЕРАТУРА

1. Нормативни актове

1.1. Европейски нормативни актове

1. Charter Of Fundamental Rights Of The European Union (2000/C 364/01) OJ C 18.12.2000
2. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union OJ C 115, 9.5.2008
3. Regulation (EC) No 261/2004 of the European Parliament and of the Council of 11 February 2004 establishing common rules on compensation and assistance to passengers in the event of denied boarding and of cancellation or long delay of flights, and repealing Regulation (EEC) No 295/91 [2004]. OJ, L 046;
4. Regulation (EC) No 889/2002 of the European Parliament and of the Council of 13 May 2002 on air carrier liability in the event of accidents (the Montreal Convention). [2002]. OJ, L 140
5. Regulation (EC) No 1371/2007 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2007 on rail passengers' rights and obligations [2007]. OJ, L 315/14.
6. Regulation (EC) No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European Small Claims Procedure [2007]. OJ, L 199.
7. Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. [2001]. OJ, L 012.
8. Regulation (EC) No 1896/2006 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 creating a European order for payment procedure [2006]. OJ, L 399.
9. Regulation (EC) No 805/2004 of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 creating a European Enforcement Order for uncontested claims [2004]. OJ, L 143.
10. Directive of the European Parliament and of the Council of 10 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council.
11. Directive 2008/122/EC of the European Parliament and of the Council of 14 January 2009 on the protection of consumers in respect of certain aspects of timeshare, long-term holiday product, resale and exchange contracts [2009]. OJ, L 33/10.
12. Directive 2006/114/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 concerning misleading and comparative advertising [2006]. OJ, L 376.
13. Directive 2005/29/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 concerning unfair business-to-consumer commercial practices in the internal market and amending Council Directive 84/450/EEC, Directives 97/7/EC, 98/27/EC and 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council and Regulation (EC) No 2006/2004 of the European Parliament and of the Council [2005]. OJ, L 149/22.
14. Directive 98/6/ EC of the European Parliament and of the Council of 16 February 1998 on consumer protection in the indication of the prices of products offered to consumers [1998]. OJ, L 80/27.
15. Directive 97/7/ EC of the European Parliament and of the Council of 20 May 1997 on the protection of consumers in respect of distance contracts [1997]. OJ, L 144/19.

1.2. Нормативни актове от Република Литва

1. Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania, Official Gazette *Valstybės žinios*, 2002, No. 36-1340.
2. Law Implementing EU and International Legal Acts Regulating Civil Procedure of the Republic of Lithuania, Official Gazette *Valstybės žinios*, 2008, No. 137-5366.

1.3. Други

1. Bulgarian Civil Procedure Code Promulgated, State Gazette No. 59/20.07.2007, effective as of 01.03.2008, lastly amended, State Gazette No. 100/21.12.2010

2. Съдебна практика

2.1. Решения на Съда на Европейския съюз

1. ECJ Case 207/96, *Commission v Italy* [1997] ECR I-6869.
2. ECJ Case 34/73, *Variola v. Amministrazione delle Finanze* [1973] ECR 981.
3. ECJ Case 93/71, *Leonesio v Ministry for Agriculture* [1972] ECR 287.
4. ECJ joined cases 585/08 *Peter Pammer v Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG* and 144/09 *Hotel Alpenhof GesmbH v Oliver Heller*, [2010].

2.2. Решение на съда в Литва

1. Vilnius Regional Court, 20 May 2011, ruling in the civil case *B UAB SB Trans v. SIA TMK Industry* (case No. L2-2014-560/2011).

3. Специализирана литература

4. Consumer Redress in the EU: Consumer Experiences, Perceptions and Choices, Aggregated report August 2009, Eurobarometer qualitative study.
5. European consumers' centres' network 2010 annual report Luxembourg: Office for Official Publications of the European Union, 2011, ISBN 978-92-79-18491-8 doi:10.2772/58183.
6. Consumers redress in the European Union : consumer experiences, perceptions and choices. Aggregated report August 2009, Eurobarometer Qualitative study.
7. OECD (Consumer Policy). *Recommendation on Consumer Dispute Resolution and Redress*. Paris: Head of Publications Service, 2006.
8. Green Paper on a European Order for Payment procedure and on measures to simplify and speed up small claims litigation. 2002, COM (2002) 746 final.
9. Gomez Amigo, L. *The European Order for Payment Procedure: An Example of Harmonization of the Civil Procedure in Europe*. International Association of Procedural Law, 2009 Toronto Conference.
10. Laužikas, E., Mikelėnas V., Nekrošius V. *Civilinio proceso teisė, II tomas*. Vilnius: Justitia, 2005.
11. Ganev, A.; Simeonov, S. Bulgaria. In *The International Comparative Legal Guide to: Litigation & Dispute Resolution 2011*. Global Legal Group in association with CDR.
12. Gumuliauskienė, L. *Užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas civiliniame procese* (eng. Recognition and Enforcement of Judgments in Civil Proceedings) Doctoral Dissertation. Social Sciences, Law (01 S).
13. Vėbraitė, V. *Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1896/2006, nustatančio Europos mokėjimo įsakymo procedūrą, taikymo ypatumai* (eng. Specifics of the Application of Regulation (EC) No 1896/2006 of the European Parliament and

- of the Council of 12 December 2006 creating a European order for payment procedure). *Teisė*. 2010, 77: 50-61.
14. OECD (Consumer Policy). *Consumer Dispute Resolution and Redress in the Marketplace*. Paris: Head of Publications Service, 2006.
 15. Juodkūnaitienė, V. Europos mokėjimo įsakymas (eng. European order for payment). *Juristas*. 2009, Nr. 12: 8-14.
 16. Lazauskaitė, R. Individualaus vartotojo ieškinio problematika. *Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje : konferencijos mokslo darbų rinkinys = Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans L'union Européenne : collecti*.
 17. House of Lords. *European Small Claims Procedure*. 23 rd Report of Session 2005-06. London.
 18. 20.12.2002 Green Paper on a European Order for Payment procedure and on measures to simplify and speed up small claims litigation. COM (2002).
 19. Vėbraitė, V. Bylų dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūra Europos Sąjungoje (eng. Small Claims Proceedings in the European Union).. *Teisė*. 2011.
 20. Hau , Das neue europäische Verfahren zur Betreuung geringfügiger Forderungen, *JuS* 2008, 1056.
 21. Ostrauskienė, V. Europos vartotojų centro tinklo vaidmuo sprendžiant tarptautinius ginčus. *Vartotojų teisių apsaugos teisiniai aspektai Europos Sąjungoje : konferencijos mokslo darbų rinkinys = Aspects juridiques de la protection des consommateurs dans L'union Européenne : collecti*.

4. Интернет адреси

1. *European Consumer Centres: travel advice and buyers' guide for EU consumers*. Interactive [accessed on 15/09/2011]. http://ec.europa.eu/consumers/ecc/index_en.htm
2. *Redress: Asserting Consumer Rights. Consumer Complaint Form*. Interactive [accessed on 15/09/2011]. http://ec.europa.eu/consumers/redress/compl/index_en.htm
3. *Helping consumers seek redress: Alternative Dispute Resolution (ADR)*. Interactive [accessed on 15/09/2011]. http://ec.europa.eu/consumers/redress/out_of_court/index_en.htm
4. Health & Consumer Protection Directorate General - Unit B5 "Enforcement and Consumer redress". Commissions Recommendations 98/257/EC and 2001/310/EC on ADR . Interactive [accessed on 10/10/2011]. http://www.abgs.gov.tr/tarama/tarama_files/28/SC28EXP_EC%20Recomm.pdf
5. *Common information about Lithuania's State Consumer Rights Protection Authority*. Interactive [accessed on 28/09/2011]. <http://www.vvtat.lt/index.php?225846438>.
6. Commission Staff Working Document, Public Consultation. Towards a Coherent European Approach to Collective Redress. Interactive [accessed on 10/10/2011]. http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer/dgs_consultations/ca/docs/cr_consultation_paper_lt.pdf .
7. *Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union*, Interactive [accessed on 14/10/2011]. http://ec.europa.eu/consumers/redress_cons/bg-country-report-final.pdf
8. *Choosing Among the Three Regulations Creating a European Enforcement Order (EEO Regulation, EOP Regulation, ESCP Regulation): Practical Guidelines* by Elena D' Alessandro. Interactive [accessed on 15/10/2011]. http://uniroma2.academia.edu/ElenaDAlessandro/Papers/328134/Choosing_Among_the_Three_Regulations_Creating_a_European_Enforcement_Order_EEO_Regulation_EOP_Regulation_ESCP_Regulation_Practical_Guidelines.

9. Association Lithuanian Chamber of Bailiffs. *Europos mokėjimo įsakymas sėkmingai taikomas atgaunant skolas* (eng. European Order for Payment Successfully Applied in Debt Recovery [interactive]. Vilnius, 2009 [accessed on 27/09/2011]. <http://www.antstoliurumai.lt/index.php/pageid/1013/articlepage/6/articleid/1217> .
10. European Judicial ATLAS in Civil Matters/. http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_en.htm
11. Tamošiūnas, M. *Europos mokėjimo įsakymo procedūra – efektyvi skolų išieškojimo priemonė* (eng. European Order for Payment - an Effective Instrument of Debt Recovery) [interactive]. Vilnius, 2010 [accessed on 27/09/2011]. <http://verslas.delfi.lt/archive/article.php?id=35747691> .
12. Bühl, L. *The European Order for Payment procedure from a German point of view* [interactive]. [accessed on 29/09/2011]. http://mmrecht.com/claim_collection/EOFP_from_a_German_POV.pdf .
13. UK Parliament. *European Small Claims Procedure* [interactive]. [accessed on 27/09/2011]. <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200506/ldselect/ldcom/118/11804.htm>
14. European Consumer Centre Ireland. *European Small Claims Procedure. First Year of Operation in Ireland*. [interactive]. [accessed on 28/09/2011]. http://www.eccireland.ie/pub_reports.php